

Yöntem Üzerine Konuşma / Descartes

III. Bölüm Üzerine Bir Çalışma

Güncel Önkal

Yöntem Üzerine Konuşma'nın 1. ve 2. bölümlerinde Descartes'ın neden bir yöntem arayışı içine girdiğini, bu yönteminin neleri başarabileceğini ve aydınlanmaya giden yoldaki ışıltıları gördük.

Kitabın 3.bölümü, bu yöntem arayışının arka planında yatan “**ahlak problemi**”ni irdelemektedir. Descartes, daha önce de ifade ettiği gibi “*bina*”ları yıkıp tekrar yapacak ve böylece açık-seçik olarak, oturduğu binanın sarsılmaz bilgisine sahip olacaktır. Bu çaba içerisinde kuramda çözülmemiş sorun şüphesiz filozofu askıda bırakacak, güçlükler çıkaracaktır. Ancak yaşama ve eylemlere dair, çözülmemiş sorular ise filozofu daha fazla rahatsız edecek, hatta tedirgin kılacaktır.

İşte, Descartes da kendi deyimiyle, “mutlu yaşamayı elden bırakmamak” için dört kuraldan oluşan geçici bir ahlak anlayışı geliştirir kitabın bu bölümünde:

→**I.Kural:** “*Kendimi Nasıl Yöneteceğim?*” sorusuna cevaptır adeta. Bunun için Descartes üç yoldan söz eder:

- a. Din (Tanrı'nın çocukluktan itibaren yetişmemiz için bağışladığı)
- b. Ülke Yasaları ve Alışkanlıkları (Gelenek-Görenekler)
- c. Sağduyulu kişilerin üzerine uzlaştıkları, ılımlı, aşırılıktan uzak görüşleri izlemek. (Çünkü uygulanmaya en uygun olanlardır).

Bu kuralda filozofun ölçüsü insanın özgürlüğünü kısıtlayan tüm yükümlülükleri aşırılık olarak kabul etmesidir.Descartes, kendi payına yargılarını giderek yetkinleştirme gayesindedir. Bundan dolayı daha önceden iyi olarak kabul edilmiş bir şeyin, farklı koşullarda veya tekrar değerlendirildiğinde yanlış/ kötü olması durumunda yine de önceki kabulüne göre karar vermeyeceğini söylemektedir. Zaten, sağduyuyu (aklı) temel alan bir filozofun böyle bir

empirik tavırda olması, ya da kendi akıl süzgecinden geçirmeden sadece bir kabulü yansıtması mümkün olamaz.

→II. Kural: *“Eylemlerimde tutarlı ve kararlı olacağım.”*

“Yaşamın eylemleri insana süre tanımadığından, çok kesin bir doğru vardır, o da en doğru görüşleri belirleyecek durumda olmadığımı zaman en olası görüşleri izlemek zorunda olduğumuzdur. Ayrıca görüşlerden hangisinin hangisinden daha olası olduğunu belirleyemediğimiz zaman bunların bazıları üzerinde karar kılmamız ve sonra bunların uygulamayla ilgili olduklarını göz önünde tutarak bunları kuşku götürür görüşler olarak değil de doğru ve kesin görüşler olarak değerlendirmemiz gerekir, çünkü bize buna iten bir neden vardır. Bu rasgele iyi diye uyguladıkları şeyleri sonra kötü diye yargılayan zayıf ve kararsız insanların vicdanlarını karıştıran tüm pişmanlıklardan ve azaplardan hemen kurtulmamı sağladı.”

→III.Kural: *“Dışımızdaki şeylerle ilgili olarak elimizden geleni yaptıktan sonra bizi başarmaktan alıkoyan her şeyin bizim açımızdan mutlak olarak olanaksız olduğuna inanmaya alışmak”*

“Gücümüzü aşan şeyler olarak belirlediklerimiz, doğuşumuza bağlı görünen yoksunlukları kendi yanlışımızın sonucu olmadığını kabul edersek , elimizde olmayan bir gelecekle ilgili kaygılardan ve kendimizi hoşnutsuzluğa sürüklemekten kurtulmuş oluruz.

Ama her şeye bu açıdan bakmaya alışmak için uzun bir çabaya ve hep kendi üstüne düşen bir düşünceye gereksinim vardır. Buna örnek, Stoacılarıdır. Çünkü hep doğanın kendileri için çizdiği sınırları belirlemeye çalışarak düşüncelerinden başka hiçbir şeye egemen olamayacaklarına, bunun onları başka şeyler için herhangi bir heyecan duymaktan alıkoyacağına inanıyorlardı. Düşüncelerini öylesine mutlak bir biçimde kullanıyorlardı ki, her istediklerini kullanamayan insanlardan kendilerini daha zengin,i daha güçlü, daha özgür, daha mutlu saymakta bir bakıma haklıydılar.”

→**IV. Kural:** “*Bu yaşamda insanların en iyiyi seçmeye çalışmak için yaptıkları çeşitli işleri gözden geçirmek.*”

İlk üç kural Descartes’ın herkes için geçerli olacağını düşündüğü kurallardı. Ancak bu dördüncü kural kişisel bir seçiminin ifadesidir. Şöyle demektedir:

“Tüm yaşamımı usumu geliştirmeye ve kendimi yükümlü kıldığım yöntemi izleyerek elimden geldiğince doğrunun bilgisinde ilerlemeye adamayı sürdürmekten daha iyisini yapamayacağımı düşünüyorum. Bu yöntemi kullanmaya başlayalı öylesine büyük sevinçler yaşamıştım ki, bu yaşamda ondan daha tatlı, daha masum bir sevinç olabileceğini sanmıyorum. Bunun ötesinde hiçbir şey beni ilgilendirmiyordu.”

En iyiyi yapabilmek için, tüm erdemleri elde edebilmek ve onunla birlikte elde edilebilecek tüm iyilikleri elde için olabildiğince iyi yargılamak gerekir. Yargıların sonucu kesin olduğu zaman mutlu olmamak olası değildir, Descartes’a göre.

Felsefesinin teorik yapısını kurmadan önce başvurduğu ve bilimleri önceleyen ahlak prensiplerini belirledikten sonra, Descartes aynı bölümün sonlarında bize yöntemi hakkında birkaç bilgi de vermektedir:

- Dünyada komedilere oyuncu olmaktan çok seyirci olmak
- Kuşku götürebilecek ve bizi yanıltabilecek her konu üzerinde özellikle düşünerek, zihnimden, ona daha önce sızmış olabilecek tüm yanlışları temizlemek
- Her zaman çözümsüz olmayı isteyen kuşkuları örnek almamak; kayayı bulmak için kaygan toprağı almak ve kumu atmaya yönelik bir çaba (Descartes kendisini başarılı yapacak olanın bu metodik şüphe olduğunu açıkça söylemektedir.)